

(1) בראשית פרק יח

(יב) ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן:
(יג) ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקך שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי:

(2) מדרש תנחומא וירא פרק יג

רבתינו אמרו שנתיאשה מן הבנים שכן היא תמהה ואומרת אחרי בלתי היתה לי עדנה אמר הקב"ה הריני מודיע שתבנה תדע לך כשבאו המלאכים אמר לה מהרי שלש סאים קמח סולת אמר רב יהודה בר שלום היאך שהיא עסוקה לשה בעיסה ראתה דרך נשים כיון שהביא לפניהם שיאכלו אין אתה מוצא שהביא להם פת אלא ויקח חמאה וחלב ובן הבקר

(3) אבן עזרא על בראשית פרק יח פסוק יג

ואני זקנתי - פירושו אחרי בלתי והמלאך אמר אמת:

(4) רמב"ן על בראשית פרק יח פסוק יג

ואני זקנתי הוא פירוש אחרי בלתי ודבריו אמת, אך מפני השלום לא רצה לגלות מה שאמרה "ואדוני זקן", כי היה ראוי שיאמר "ואני ואדוני זקנים", כי שרה בשניהם תצחק:

(5) מדרש רבה בראשית פרשה מה פסקה יז

אמרה האשה הזו כל זמן שהיא ילדה יש לה תכשיטים נאים ואני אחרי בלתי היתה לי עדנה תכשיטים היך מה דאת אמר (יחזקאל ט) ואעדך עדי האשה הזו כל זמן שהיא ילדה יש לה וסתות ואני אחרי בלתי היתה לי עדנה עידנין האשה הזו כל זמן שהיא ילדה יש לה עידנין ואני אחרי בלתי היתה לי עדנה זמני אלא ואדני זקן

(6) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה:

דבי רבי ישמעאל תנא גדול השלום שאף הקדוש ברוך הוא שינה בו דמעיקרא כתיב ואדוני זקן ולבסוף כתיב ואני זקנתי:

(7) רש"י יבמות דף סה:

ואדוני זקן - שרה אמרה לשון בזוי וכשגלה הקב"ה הדבר לאברהם כתיב למה זה צחקך שרה וגו' ואני זקנתי ושינה הדבר מפני השלום:

(8) רש"י על בראשית פרק יח פסוק יג

ואני זקנתי - שינה הכתוב מפני השלום שהרי היא אמרה ואדוני זקן:

(9) חזקוני על בראשית פרק יח פסוק יג

ואני זקנתי - פרש"י שינה הכתוב בשביל השלום, כלומר דהכי אמרה שרה אפשר להיות לי תקנת ולד שהרי אחרי בלתי פלי זקנתי, ידעתי שהיתה לי עדנה ובחרות שהרי פירסתי נדה ואדוני זקן כלומר כל זה איננו שוה לי שהרי אדוני זקן ואיך אתעבר עוד, א"כ תלתה הזקנה באברהם לגמרי ובזה שינה הכתוב.

(10) דעת זקנים מבעלי התוספות על בראשית פרק יח פסוק יג

ואני זקנתי - מכאן אחז"ל (מציע' פ' השוכר) שמותר לשנות מפני השלום שהיא אמרה ואדוני זקן והקב"ה שינה ואמר ואני זקנתי ואע"ג דלפום ריהטא משמע שגם היא אמרה ואני זקנתי דכתיב אחרי בלתי. י"ל לי יכול להיות תקנה ללדת בנים שהרי אחרי בלתי היתה לי עדנה שהרי פרסתי נדה אבל לבעלי אין תקנה שהרי ואדוני זקן וכן נ"ל דמשמע הלשון היתה לי ולא תהיה.

(11) ויש מי שאומר חלילה לשישנה המקום שהרי דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו וגם היא אמרה ואני זקנתי והוא פירוש אחרי בלתי וגו' בתמי' ושינה מפני השלום שלא ספר כל דבריה אלא קצתם וכל שאר בני אדם מותר לישנות לגמרי. וא"ת מה הקפדה יש לאברהם אם אמרה שהוא זקן י"ל ר"ל שטוחן ואינו פולט:

12 פירוש בעלי התוספות על בראשית פרק יח פסוק יג

ואני זקנתי. פ"ה שינה הכתוב מפני השלום שהרי אמרה ואדוני זקן. וא"ת והלא נמי אמרה ואני זקנתי כדכתיב אחרי בלתי היתה לי עדנה בתמיה כלומר הרי אני זקנה. וי"ל הלא גם אמרה ואדוני זקן והקב"ה לא רצה להגיד מפני השלום. אכן אין זה לשון שינה. לכך נראה לומר הכי אחרי בלתי היתה לי עדנה שחזרתי לנערותי זו היא האמת אמנם אני תמהה איך אלד כי אדוני זקן והשתא היתה לי עדנה בניחותא:

13 רש"י על בראשית פרק יח פסוק יב

בקרבה - מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרבים הללו טעונין ולד השדים הללו שצמקו מושכין חלב (תנחומא):

14 מהרש"א חידושי אגדות מסכת יבמות דף סה:

קשה לפירושו יהיו דברי רש"י בחומש סותרים שהוא הביא דרש רז"ל ששינה מפני השלום והיינו שלא היתה צוחקת כלל על עצמה וא"כ היאך פ"י רש"י שוב על ותצחק שרה בקרבה שהיתה מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרבים כו' עכ"ל דא"כ גם על עצמה היתה צוחקת וע"כ נראה כפי' הרמב"ן ששרה ודאי בשניהם צחקה ופ"י אחרי בלתי וגו' עבר במקום עתיד

15 ספר גור אריה על בראשית פרק יח פסוק יג

וקשה דשמא אינו שינוי, דהא היא אמרה "אחרי בלתי היתה לי עדנה" (שם), ואם כן זקינה היתה, ועל זה אמר "ואני זקנתי", ואין לומר דסוף סוף שרה "ואדוני זקן" נמי אמרה, ולמה אמר הקב"ה דבריה במה שאמרה "ואני זקנתי", ולא אמר דבריה "ואדוני זקן" - וזהו מפני דרכי שלום, זה אינו, דהא לאו שינוי מקרי, רק שהסתיר דבריה מה שאמרה "ואדוני זקן", אבל לא הוי שינוי כלל (קושיית הרא"ם),

16 ויראה דלא קשה, דשרה לא צחקה רק בשביל ב' דברים יחד; דהיינו "אחרי בלתי היתה לי עדנה" "ואדוני זקן", כלומר שתי סבות הם יחד, דאחרי בלתי היתה לי עדנה גם אדוני זקן, שאילו הייתי זקינה ואברהם אינו זקן לא היה חידוש כל כך, אם היה הוא זקן ואני לא זקנתי לא היה חידוש כל כך, אבל כאשר שניהם זקנים זהו חידוש גדול, והשתא הקב"ה דקאמר כי שרה צחקה במה שהיא זקינה בלבד - זה שינוי, וזה לא אמרה:

17 ספר בראשית פרק יח

(טו) ותכחש שרה לאמר לא צחקתי פי גרא ויאמר לא פי צחקתי:

18 הכתב והקבלה על בראשית פרק יח פסוק יג

ואני זקנתי. להמפרשים הוא בעצמו מה שאמרה היא אחרי בלתי, ולפי זה כשאמרה שרה לא צחקתי הוא הכחשה גמורה, אמנם לרבותינו שמאמר ואני זקנתי הוא משונה ממה שאמרה ואדוני זקן, ולהורות דמותר לשנות מפני דרכי שלום, ומאמר שרה אחרי בלתי היתה, היא שמצידי אין לי להתייאש מללדת, כי אנכי הרואה אף שעד הנה חדל ממני אורה כנשים. כהיום נתחדש לי וסת הנדות. רק ואדוני זקן שמצדו יש כאן מניעה גדולה, א"כ כשאמרה אחרי כן לא צחקתי. אין כאן הכחשה כלל.

19 כי זה דומה לראובן שאמר, אוכל היום ענבים ולא תאנים, והוא שומע דברי שמעון שאומר לחבירו למה זה אמר ראובן שלא יאכל היום ענבים. אם על שמיעת דברים אלה ישב ראובן. נשבע אני שלא אמרתי שלא לאכול היום ענבים, הנוכל לתפוס את ראובן ששבועתו שקר, ככה כשמעיה שרה דברי המלאך שתולה הצחוק על המניעה מצידה והשיבה אליו לא צחקתי אין כאן שקר. ומה הוא דאמר קרא ותכחש שרה? דמ"מ אף שאין בתשובתה הכחשה גמורה מ"מ אינו אמת גמור. דמתשובה סתמית לא צחקתי. משמעותו שלא צחקה כלל, ודבר גדול ילמדנו בזה עד כמה צריכים אנשי מעלה להזהר מלהלכד ברשת השקר, אף שהדבור בעצמותו אינו שקר, מ"מ כשיש ממשמעותו דבר שאינו אמת גמור, מן הראוי להרחיק ממנו, ולמפרשי פשט שדבורה היה הכחשה גמורה יהיה גנות גדול לאותו הצדקת. ואין מדרך התורה לדבר מגנות אנשי מעלה ללא תועלת: